

JÁSZ ATTILA

EGY SZAVALÓVERSENY MARGÓJÁRA

Töredékek J. A-ról

„SENKIM, BARÁTOM!” Így érzem én is, ahogy ezt a hihetlenül kosztolányis szókapcsolatot, és egyben telitalálatot, Kosztolányihoz írott búcsúversében kipréseli magából. Nem sírva, megkönnyebbülten, hanem zárt ajkakkal, teli fájdalommal. Nyilvánvaló a rejtett apakomplexus kései felismerése.

„Senkim, barátom!” Így érzem, de soha ilyen barátot. Hisz nyilván nem csak önmagát, hanem környezetét is az örületbe kergette. Már, ha komolyan vették. (Nem nagyon tették, persze.) Ő azért újra és újra, rendületlenül próbált hinni önmagában, élete végén tényleg nem maradt más számára, hisz nagyon kevesen ismerték fel kivételes tehetségét. (Vagy ha felismerték, nem ismerték el.) Mint annyiszor, mindig csak az embert látták. Nem a művet.

Amikor mélyen megértem, akár csak ezt a nehezen kipréselt, kínéletlenül őszintének tűnő sóhaját, és azonosulok vele, nem az emberrel teszem. A verseivel. Melyek hatnak rám, ismerős, megélt vagy csak átélhető létállapotaival. De legfőképpen az „ahogyan-nal”. A J.A.-i strófa- és mondatszerkezettel, laza és (telibe)találó rímelésével, pontos és érzékletes megfogalmazásával. Hiába, hogy egy bomló vagy bomlott elme veti papírra a magyar irodalom legszebb gyöngyszemeit, kései verseit, nem látszik rajtuk a személyiség szétesettsége, csupán a precíz és harmonikus szerkesztés. És persze, valami elmondhatatlanul nagy fájdalom. És lemondás. Az életről. Sőt, mindenről.

„TALÁN ELTŰNÖK HIRTELEN...” Kezdi J. A. egyik utolsó versét. Témája és hangfekvése közel áll hozzám, nagyon rokonszenves. A lemondó legyintés. Mintha már túl lenne valamin, megértett volna valami nagyon fontosat. Szerencsére, nem derül ki, hogy mit. Tehát, kétszeresen bölcs.

Ezek a kései versek jelentették azt a fékezhetetlen örvényt, amely először húzott be és le, irodalmi szövegként, amiért először ébredt bennem kétség, még gimnáziumban, vegyész (alkimista) ambíciómmal szemben. A küzdelemben, mely jó öt évig tartott, hogy a külvilággal is elfogadtassam döntésemet, elhívatottságomat, *ő/Ő* mindvégig velem volt. A katonaságnál, a vegyipari egyetemen, és azóta is, mindig erőt adott. Nem a személyes példája, hanem versei, illetve azok ereje, kisugárzása.

JÓ TUDNI, hogy vannak állandó dolgok, értékek az ember mulandó kis életében, életünkben. J. A. versei biztosan ilyenek. Kelet-európai gyöngyszemeknek nevezem, hisz sorsa és művei nagyon-nagyon a mi kis (élet)történetünket mintázzák.

Versei, főként a már emlegetett késeiéek, a műanyag bővlik korszakában valódi gyöngyszemek, de sajnos, annyira a miénk, annyira sajátos, hogy nem globalizálható. Nem átélhető e szűk térségen kívül, akármeddig húzódjanak is a közös Európa elméleti határai.

Valami remény azonban mindig kell, egy csipetnyi irracionális, az életben maradáshoz. Ha nem is átélhető, ha nem is lehet azonosulni problémáival, azért hátha képes, ma, idegen nyelveken is kifejtetni némi hatást. A mai magyar irodalom visszfényében.

Hogy legalább mi, 100 évvel születése után, annak ismerjük meg, akként ismerjük fel, Aki. Volt és lesz. És talán marad is... Ha lesznek még ilyen szavalóversenyek.

KÖZTUDOMÁSÚ, hogy J. A. nagyon jól szavalt, mondta saját verseit. Nem is csoda, hiszen nagyon jól szavalhatóak. Egy ízben Thomas Mann előtt olvasott volna föl, de betiltották...

Azt kívánom a versenyzőknek, ne úgy mondják el választott verseiket, mintha a nagy Thomas Mann ülne a hallgatóság között, hanem mintha egyenesen egyik legjobb költőnk, József Attila előtt, neki szavalnának!

(utószó)

Végül,

megelégtelve

kristálytisztá fájdalomtát
a vonatkerekek keresték meg,

futva,

zakatolva jöttek el hozzá,
acéltengelyen járultak elébe,
hogy enyhítsék bánatát,végül a szomorú síneken
csak a Vég ült hidegen,
istenként a Semmi,
árván.